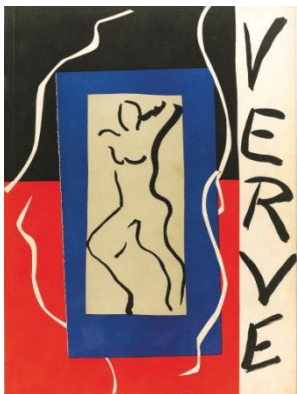

Ο εκδότης της Verve, Tériade

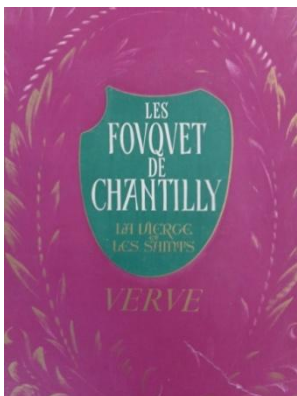
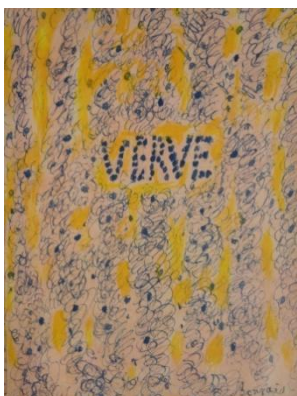
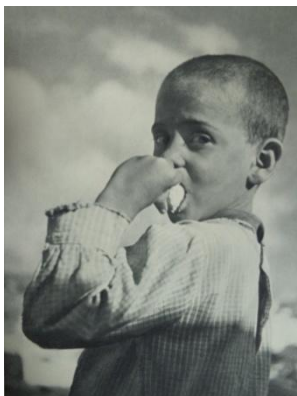
Εκδότης του περιοδικού Verve υπήρξε ο Tériade, κατά κόσμον Στρατής Ελευθεριάδης, ο οποίος γεννήθηκε στη Μυτιλήνη τον Μάιο του 1897 και πέθανε στο Παρίσι τον Οκτώβριο του 1983. Κατά τη νεαρή του ηλικία ασχολήθηκε ερασιτεχνικά με την ποίηση και τη ζωγραφική. Μετέβη στο Παρίσι σε ηλικία 18 ετών (1915) όπου παρακολούθησε νομικές σπουδές, τις οποίες ολοκλήρωσε το 1926.

Η δραστηριότητα του Tériade πριν απ' το ξεκίνημα της Verve υπήρξε σημαντική και πολυδιάστατη, με όχημα τις συνεργασίες του με ανθρώπους των εκδόσεων και της τέχνης. Ήδη απ' το 1926 επιδίδεται στην αρχική του ενασχόληση, την τεχνοκριτική. Αυτό οφείλεται κυρίως στην συνεργασία του με τον, επίσης ελληνικής καταγωγής, Christian Zervos, εκδότη των *Cahiers d'Art* (1926-1960, 1960-?), ο οποίος του ανέθεσε την επιμέλεια της στήλης για την σύγχρονη τέχνη. Στα κείμενα του για τα *Cahiers d'Art*, ο Tériade δείχνει ν' ασπάζεται την αντίληψη του εκδότη σχετικά μ' έναν διδακτικό ρόλο της τεχνοκριτικής, καθώς και την προσπάθεια για τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου της παράδοσης (ειδικότερα του κυβισμού της περιόδου 1908-1914) στην ανάπτυξη της μοντέρνας τέχνης.

Μετά το τέλος της συνεργασίας με τον Zervos (1931), ο Tériade συνέχισε το τεχνοκριτικό του έργο στη εφημερίδα *L'intransigeant*, όπου απ' το 1928, μαζί με τον τεχνοκρίτη Maurice Raynal, συνέτασσαν και συνυπέγραφαν κριτικές υπό το ψευδώνυμο «Les Deux Aveugles» (Οι δυο τυφλοί). Στα κείμενα τους διαφαίνεται μια κλίση προς τον γαλλικό μοντερνισμό των αρχών του 20^{ου} αιώνα, με μια προσπάθεια ανάδειξης εθνικών χαρακτηριστικών. Το 1933 οι «δυο τυφλοί» σταματούν να γράφουν στη *L'intransigeant*, για ν' ανανεώσουν την συνεργασία τους το 1935, αναλαμβάνοντας την διεύθυνση του περιοδικού *Bête Noire* (Μαύρο κτήνος). Η βραχύβια ζωή αυτού περιοδικού (μόλις 8 τεύχη), χαρακτηρίστηκε απ' την εμφάνιση ψηγμάτων συμπάθειας του Tériade προς τον σουρεαλισμό, μέσω μιας χιουμοριστικής διάθεσης και ενός μαχητικού ύφους.

Πρωτύτερα ωστόσο απ' την απαρχή του *Bête Noire*, ο Tériade είχε προχωρήσει στην πολύ σημαντική, για τις μετέπειτα δικές του εκδοτικές προσπάθειες, συνεργασία του με τον Albert Skira, εκδότη του περιοδικού *Minotaure* (1933-1939). Ο Tériade, διορίστηκε ως καλλιτεχνικός διευθυντής σ' ένα περιοδικό σαφώς προσανατολισμένο προς τον σουρεαλισμό, χωρίς αυτό να σημαίνει την «στρατολόγησή» του στις γραμμές του κινήματος. Η συμβολή του στο τομέα της τεχνοκριτικής, υπήρξε ισχνή (9 κείμενα), δίνοντας περισσότερο βάρος στην ανάπτυξη του εκδοτικού του προφίλ. Η συνεργασία του με το *Minotaure* θα διαρκέσει μέχρι το 1936.

Η επιθεώρηση Verve

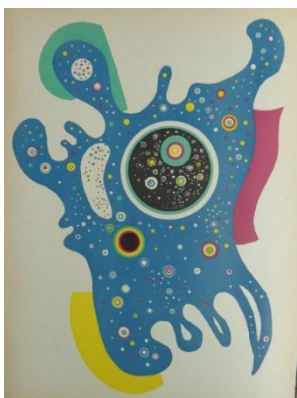

Η έκδοση της Verve, της «πιο ωραίας επιθεώρησης του κόσμου» σύμφωνα με το ιδρυτικό όραμα του Tériade, διήρκησε απ' το 1937 έως το 1959, αριθμώντας συνολικά 38 τεύχη σε 10 τόμους, απ' τα οποία τεύχη τα 12 υπήρξαν διπλά. Η κυκλοφορία των τευχών αυτών δεν παρουσιάζει μια σταθερή συχνότητα, αλλά φαίνεται να επηρεάζεται και να καθορίζεται απ' τις ιστορικές συγκυρίες που αποτελούσαν το χρονικό φόντο της έκδοσής τους. Πράγματι, αναλύοντας κανείς την πορεία της Verve απ' το πρώτο έως το τελευταίο τεύχος, εύλογα παρατηρεί μια ποικιλία στην θεματολογία, στην μορφή και το ύφος της επιθεώρησης, η οποία εκπορεύεται εν πολλοίς απ' τα ιστορικά, αλλά και τα προσωπικά γεγονότα της ζωής του Tériade. Ο Β'Π.Π. ειδικότερα, κατά τη διάρκεια του οποίου η Verve συνέχιζε την έκδοση της, επέδρασε αναπόφευκτα στη θεματολογία και το ύφος της επιθεώρησης.

Ο σπινθήρας που οδήγησε στην έναρξη της έκδοσης της Verve υπήρξε η επαφή του Tériade με τους αμερικάνους εκδότες David Smart και Arnold Gingrich, οι οποίοι υπήρξαν οι επικεφαλές των περιοδικών *Esquire* (1936-1961) και *Coronet* (1936-1971). Οι αμερικάνοι εκδότες φιλοδοξούσαν να «εισάγουν» μέσω της Verve την, παγκοσμίως κυρίαρχη, παρισινή κουλτούρα στην Αμερική. Η συνεργασία τους με τον Tériade θα διαρκέσει ωστόσο μέχρι το τέταρτο τεύχος, λόγω της χαμηλής κυκλοφορίας του περιοδικού στην Αμερική.

Τα πρώτα αυτά 4 τεύχη, που κυκλοφόρησαν υπό την αιγίδα των αμερικάνων εκδοτών, καθώς και το διπλό τεύχος 5-6 που είχε σχεδιαστεί πριν την λήξη της συνεργασίας, προδίδουν την άμεση σύμπνοια της Verve, όσο αφορά το χαρακτήρα, το σχεδιασμό και την οργάνωση των περιεχομένων, με το *Esquire* και πολύ περισσότερο με το *Coronet*. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η έντονη παρουσία της φωτογραφίας σ' αυτά τα τεύχη, σε αντιστοιχία με το *Coronet*, με μια αυτόνομη μάλιστα λειτουργία σε σχέση με τα κείμενα, η οποία απ' το 7^ο τεύχος (Απρίλιος 1940) και μετά σχεδόν εξαφανίζεται. Ως προς την θεματολογία, παρουσιάζουν επίσης μια αξιοσημείωτη ποικιλομορφία κι ένα «πειραματισμό», ενώ ορισμένα δομούνται γύρω από μια κεντρική ιδέα που διαπνέει ολόκληρο το τεύχος.

Βασική στόχευση του περιοδικού, ήδη απ' τις απαρχές του, υπήρξε η αισθητική απόλαυση, χρησιμοποιώντας ως βασικό εργαλείο την εικόνα, με την απουσία παράλληλα οποιασδήποτε πολεμικής στο επίπεδο της πολιτικής σκέψης. Σ' αυτή τη στόχευση συνηγορούσε και η εξαιρετική ποιότητα του χαρτιού και των αναπαραγωγών που φιλοξενούσε η επιθεώρηση, γεγονός που οφειλόταν στην πρόνοια του Tériade να εξασφαλίσει τα πιο

σύγχρονα τεχνικά μέσα εκτύπωσης της εποχής, αξιοποιώντας στο έπακρο τις μεθόδους της έγχρωμης βαθυτυπίας και όχι μόνο.

Ο Tériade επιζητούσε μέσα απ' αυτήν την περιπετειώδη σύζευξη ετερόκλητων στοιχείων να καταστήσει κάθε τεύχος της Verve ένα ιδιότυπο έργο τέχνης με συλλεκτική αξία, ικανό να προκαλέσει την τέρψη του αναγνώστη και να οξύνει το «ένστικτο» του συλλέκτη. Ως εκ τούτου, μέσα στις σελίδες της Verve «παρελαύνουν» επιφανείς ποιητές, συγγραφείς, φιλόσοφοι κι άλλες προσωπικότητες του πνεύματος. Ελάχιστα απ' τα ονόματα εξ' αυτών είναι: Pierre Reverdy, Paul Valéry, Henri Michaux, André Malraux, Jean-Paul Sartre, Georges Bataille, Roger Caillois, André Gide, Paul Claudel, Ernest Hemingway, Rebecca West, Rabindranath Tagore κ.π.ά. Τα άρθρα ήταν ως επί το πλείστον γραμμένα στη γαλλική γλώσσα, με ελάχιστες εξαιρέσεις κειμένων στην αγγλική.

Κοινός τόπος των περιεχομένων της Verve υπήρξε ακόμα η έγχρωμη, στην πλειοψηφία της, αναπαραγωγή μικρογραφιών από μεσαιωνικά γαλλικά χειρόγραφα, η οποία στα χρόνια του Β'Π.Π. έφτασε στο σημείο να μονοπωλεί το περιεχόμενο ολόκληρων τευχών. Τα χειρόγραφα αυτά προέρχονταν απ' την συλλογή της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γαλλίας, της Bibliothèque de l'Arsenal, αλλά και από μη γαλλικές βιβλιοθήκες. Η αναπαραγωγή μεσαιωνικών χειρογράφων, ιδιαίτερα την περίοδο του Β'Π.Π., εξυπηρετούσε παράλληλα μια προσπάθεια ανάταξης του εθνικοπατριωτικού (στα όρια του εθνικιστικού) γαλλικού αισθήματος, μέσω της συνειρμικής επιστροφής σε ένα ένδοξο παρελθόν, επενδεδυμένο με τις αξίες της ευγένειας, του πλούτου και της αριστοκρατικής λάμψης.

Μετά τον πόλεμο, τα τεύχη της Verve θα ακολουθήσουν κατά κύριο λόγο τον χαρακτήρα του αφιερώματος σ' ένα ζωγράφο, φιλοξενώντας μια πληθώρα ζωγραφικών αναπαραγωγών, που υπερτερούν κατά πολύ σε αριθμό των συνοδευτικών κειμένων. Ο Henri Matisse, ο Pierre Bonnard, ο Marc Chagall, ο Georges Braque, ο Aristide Maillol, ο Georges Rouault, ο Pablo Picasso είναι οι κυριότεροι καλλιτέχνες που θα πλαισιώσουν την Verve, τόσο όσον αφορά την εικονογράφηση των εξωφύλλων, όσο και το εσωτερικό της επιθεώρησης. Χαρακτηριστικό δείγμα τα τεύχη 13, 17-18, 19-20, τα οποία είναι αφιερωμένα στο «Χρώμα των» Matisse, Bonnard και Picasso αντίστοιχα. Ο Matisse, είναι ίσως ο καλλιτέχνης με τη συχνότερη παρουσία μέσα στη Verve, με το διπλό τεύχος 21-22 (Οκτώβριος 1948) για παράδειγμα, να συνίσταται μονάχα από έργα και ένα χειρόγραφο σημείωμα του.

Αξίζει επίσης να γίνει μνεία στην παράλληλη δραστηριότητα του εκδοτικού οίκου της Verve, αναφορικά με την κυκλοφορία των λεγόμενων *livres d'artistes* (βιβλία καλλιτεχνών). Τα βιβλία αυτά,

διατηρούσαν ουσιαστικά την μορφή του αφιερώματος σ' ένα καλλιτέχνη, φιλοξενώντας αποκλειστικά δικά του έργα και παρεμβάλλοντας ενίοτε, συνοδευτικά κείμενα του ίδιου του καλλιτέχνη ή άλλων. Εκδίδονταν παράλληλα με την Verve, με το πρώτο να περνά στην κυκλοφορία την Άνοιξη του 1943, αφιερωμένο στο Georges Rouault και με τον τίτλο *Divertissement*. Συγκεκριμένα, μετά τον πόλεμο ο Tériade φαίνεται να ρίχνει το εκδοτικό του βάρος περισσότερο προς την κυκλοφορία αυτών των βιβλίων.

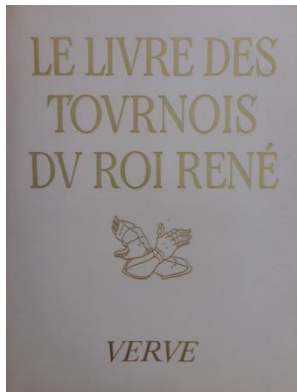
Η συνολική αποτίμηση του χαρακτήρα της Verve θα μπορούσε να συνοψιστεί ως μια προσπάθεια εξύψωσης του καλλιτεχνικού έργου και της ιστορικής σημασίας της Παρισινής Σχολής (École de Paris) και ιδιαίτερα αυτής των πρώτων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα, κρατώντας μια απόσταση απ' τις σύγχρονες του περιοδικού καλλιτεχνικές εξελίξεις. Μέσα στις σελίδες τις Verve μπορεί κανείς να εντοπίσει την επιδίωξη να προβληθεί ο τρόπος με τον οποίο οι παραστατικές αξίες που πρέσβευε το «αέναο πνεύμα» της γαλλικής τέχνης, με πρώτη και κύρια την πλαστική αξία του χρώματος, μεταγγίστηκαν στις γαλλικές πρωτοπορίες του 20^{ου} αιώνα. Η Verve απέκτησε λοιπόν την λειτουργία του στυλοβάτη της γαλλικής καλλιτεχνικής κουλτούρας, που έδειχνε μεταπολεμικά να υποσκελίζεται απ' την μεταφορά του παγκόσμιου πολιτιστικού κέντρου απ' τη Γαλλία (Παρίσι) στην Αμερική (Νέα Υόρκη).

Η γαλλική καλλιτεχνική προπαγάνδα της επιθεώρησης απευθυνόταν ακόμα και στους συλλέκτες, για τους οποίους η Verve αποτέλεσε ένα «εγχειρίδιο» αναφορικά με το εμπόριο της γαλλικής τέχνης. Η συλλεκτική μανία που είχε αρχίσει να κατακλύζει τον κόσμο της τέχνης μετά την ανάκαμψη απ' το καθεστώς ασφυκτικής λιτότητας των μεσοπολεμικών δεκαετιών και την καταστροφή του μετέπειτα πόλεμου, έβρισκε στην περίπτωση της Verve ένα ισχυρό μέσο για την ικανοποίησή της. Ο Tériade κατάφερε μέσα απ' τα τεύχη της Verve να διατηρήσει στην επικαιρότητα την γαλλική τέχνη, σε μια εποχή που ήταν ολοφάνερη η εξάπλωση της (αμερικανικής) αφαίρεσης, «σμιλεύοντας» την συλλεκτική αξία των έργων των Γάλλων καλλιτεχνών που παρουσιάζονταν σε αυτά.

Η εμπορική επιτυχία της Verve έγκειται ακριβώς στην σωστή ανάγνωση των μεταβατικών τάσεων του διεθνούς εμπορίου τέχνης, προς τον αγγλόφωνο κόσμο και ιδιαίτερα προς το αμερικάνικο κοινό συλλεκτών.

Επιμέλεια κειμένου και έκθεσης: Στέλιος Ραπτάκης, φοιτητής του ΠΜΣ στην Ιστορία της Τέχνης, Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας

Συντήρηση και οργάνωση έκθεσης: Νίκη Πετράκη, Εργαστήριο συντήρησης βιβλιακού και αρχειακού υλικού, Βιβλιοθήκη ΠΚ

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

1. Anthonioz, Michel, *Τα μεγάλα βιβλία: Έκθεση από τη συλλογή του Μουσείου Τεριάντ*, Λευκωσία, Πολιτιστικό Κέντρο Λαϊκής Τραπέζης, 1988
2. Anthonioz, Michel, *L'album Verve*, Παρίσι, Flammarion, 1987
3. Chapon, François, *L'Hommage à Tériade*, Bulletin du Bibliophile , 1973, σελ. 171-179
4. Cyvoct, Colin, *Quand la collection Tériade enrichit le musée Matisse*, L'Oeil , τ .599, Φεβρουάριος 2008, σελ. 63.
5. Leymarie, Jean, *Tériade éditeur : centenaire 1897-1997*, Παρίσι, Bouquinerie de l'Institut, 1997.
6. Tuner, Jane (επιμ.), *The Grove Dictionary of Art*, τ. 30, Oxford University Press, New York, 1996, σελ. 488
7. Κατακουζηνός, Άγγελος, *E. Tériade-Στρατής Ελευθεριάδης ψυχογραφία της προσωπικότητάς του*, Αθήνα, Αιολικά Γράμματα, 1973
8. Κολοκυθά, Χαρά, *Το περιοδικό Verve : Δεκέμβριος 1937 - Ιούλιος 1960*, μεταπτυχιακή εργασία ειδικευσης, Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, 2011
9. Παπαδοπούλου, Νίκη, *Tériade et le livre de peintre manuscrit (1943-1975)*, διατριβή, Παρίσι, Université Paris 7 , 2004
10. Συλλογικό, *Tériade et les livres de peintres*, κατάλογος έκθεσης 8 Νοεμβρίου 2002-23 Μαρτίου 2003, κείμενα των Isabelle Monod - Fontaine, Claude Laugier, Dominique Szymusiak, Musée Matisse, Le Cateau-Cambrésis, 2002

Μουσείο Στρατή Ελευθεριάδη στην Μυτιλήνη:
<http://museumteriadegri/>